

Nr 21

Utlåtande i anledning av väckt motion om viss ersättning för lidna förluster till J. Rasmusson och hans maka.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 611, av herr *Svensson* i Ljungskile har hemställts, att riksdagen av billighetskäl måtte bevilja John Rasmusson och hans maka en ersättning för lidna förluster med förslagsvis 10 000 kronor. Förlusterna har enligt motionären föranletts av att ett av makarna Rasmusson under våren 1946 startat hönseri på grund av restriktiv fodertilldelning från livsmedelskommissionens sida icke kunnat drivas i beräknad omfattning med resultat att makarna Rasmusson i november 1949 nödgats gå i konkurs.

Beträffande de skäl, som i övrigt åberopats till stöd för yrkandet, får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen har yttranden inhämtats från statskontoret, statens jordbruksnämnd och arbetsmarknadsstyrelsen.

I sitt den 27 februari 1956 dagtecknade yttrande har *statens jordbruksnämnd* avstyrkt bifall till motionen. Nämnden har därvid anfört i huvudsak följande.

Under kristiden var statens livsmedelskommission nödsakad att tillämpa en mycket restriktiv fodertilldelning, vilket hårdast drabbade fodret till fjäderfä, eftersom fjäderfä ger långt mindre utbyte i form av livsmedel än vad fallet är med nötkreatur och svin. Till följd av de relativt goda äggpriserna var emellertid intresset mycket stort för utvidgning av befintliga fjäderfäbesättningar och för igångsättande av nya hönsrier. En utveckling i dylik riktning borde enligt livsmedelskommissionens uppfattning, med hänsyn till fodersituationen, åtminstone icke uppmuntras eller underlättas genom fodertilldelningar. Framför allt syntes det oriktigt att medverka till uppkomsten av nya fjäderfäbesättningar, då en nöjaktig tilldelning icke kunde beredas för dem, som redan fanns.

Under åren 1946, 1947 och 1948 var foderläget mycket bekymmersamt. Redan i cirkulär nr 2477 den 21 december 1945 lämnade livsmedelskommissionen följande förhandsmeddelande om tilldelningarna av foder för ungdjursuppfödning och för nystart av hönseri under år 1946, för vilka ändamål någon tilldelning icke medgavs enligt cirkuläret nr 2477.

Anm. 2. Någon särskild tilldelning för uppfödning av kycklingar och ungdjur inom redan befintliga hönsbesättningar kommer icke att lämnas. För detta ändamål behövtlig foder är inräknat i den tilldelning, som anslagits för de vuxna djuren.

Anm. 3. Bestämmelser om tilldelning av fodermedel för återupptagande av hönsrerirörelse, som nedlagts under kristiden, eller för startande av ny hönsrerirörelse kommer att meddelas i särskilt cirkulär. Tilldelning för ifrågakvarande ändamål kommer att beviljas endast i undantagsfall.

Redan av anmärkning 3 framgår således, att foder för startande av ny hönsrerirörelse var avsett att tilldelas endast i undantagsfall.

De i cirkuläret nr 2477 omnämnda kommande bestämmelserna om tilldelning av foder för bl. a. startande av hönsrerirörelse utfärdades i livsmedelskommissionens cirkulär nr 2524 den 22 februari 1946. Enligt cirkuläret förbehöll sig livsmedelskommissionen att själv pröva och avgöra varje enskilt fall. Lokalt krisorgan hade att till livsmedelskommissionen insända inkomna ansökningar jämte sitt yttrande i ärendet. De lokala organen ställde sig ofta ganska välvilliga mot sökandena och tillstyrkte i allmänhet dylika ansökningar.

I cirkulär nr 2524 redogjordes för det synnerligen tryckta läget i fråga om tillgången på fodermedel. Det lämnades även uppgifter om de förhållanden, som skulle kunna motivera tilldelning av foder för nystart av hönsbesättningar. Det framhölls, att dylik tilldelning endast i undantagsfall skulle lämnas och att den i alla händelser endast komme att avse ett begränsat antal ungdjur. De angivna förutsättningarna var av så restriktiv karaktär, att makarna Rasmusson uppenbarligen borde ha bedömt utsikterna till tilldelning som ytterst små och ha förstått att tilldelningen även i bästa fall endast kunde avse ett mycket litet djurantal. I cirkuläret hade f. ö. med kursiverad stil anförts, att den omständigheten, att en person anskaffade kycklingar eller unghöns utan att ha erhållit tilldelning av fodermedel för deras uppfödning, icke i och för sig skulle medföra att tilldelning lämnades honom.

Makarna Rasmusson igångsatte sin rörelse i januari och februari 1946, då 280 kycklingar kläcktes och ytterligare 100 inköptes. De hade sålunda redan då i cirkuläret nr 2477 eller hos vederbörande kristidsnämnd kunnat erhålla upplysningar om de ringa möjligheter, som förelåg att erhålla tilldelning av foder.

John Rasmusson var våren 1946 65 år gammal och hade dittills bedrivit en verkstadsrörelse. Han hade bevistat en sex dagars kurs i fjäderfäskötsel samt studerat praktisk hönsskötsel under icke angiven tid vid ett hönseri, varjämte han följt facklitteraturen på området.

Den 25 mars 1946 ansökte Rasmusson om tilldelning av foder för 500 köns sorterade kycklingar. Den 29 i samma månad uppdrog livsmedelskommissionen åt vederbörande kristidsnämnd att tilldela Rasmusson foder för uppfödning av 70 unghöns.

Trots innehållet i cirkulären nr 2477 och 2524, vilket bör ha varit makarna Rasmusson bekant, och trots livsmedelskommissionens beslut den 29 mars 1946 om fodertilldelningen inköpte makarna enligt egen uppgift i april 1946 en fastighet i avsikt att där starta hönsrerirörelse av större omfattning. Tack vare de lokala kristidsmyndigheternas välvilliga tolkningar av gällande bestämmelser (makarna flyttade under tiden från ett kristidsnämndsområde till ett annat) m. fl. omständigheter fick Rasmusson under sommaren 1946 högre fodertilldelningar än som svarade mot livsmedelskommissionens då tillämpade principer och som enligt livsmedelskommissionens avsikt skulle ha utgått. Icke desto mindre anförde Rasmusson den 5 september 1946 besvär i tilldelningsfrågan. Sedan livsmedelskommissionen avgivit yttrande i ärendet, ogillades besvären genom Kungl. Maj:ts beslut den 18 oktober 1946.

Enligt makarna Rasmussons egna uppgifter hade de tio dagar innan de fått del av Kungl. Maj:ts nyssnämnda beslut erhållit tillstånd för uppförande av ett höns hus för 200 höns. Makarna Rasmusson hade, med hänsyn till vad som skett, all anledning att icke omedelbart utnyttja byggnadstillståndet i fråga. Trots gällande tilldelningsbestämmelser och de erhållna beslu-

ten igångsattes emellertid byggandet och investerades därvid ett betydande kapital. Makarna Rasmusson, som även gick i författning om en ökning av hönsbesättningen, menade tydligen, att myndigheterna, sedan de ställts inför ett fullbordat faktum, skulle komma att gynna dem framför övriga, som sökte tilldelning av hönsfoder. Vid den förut nämnda kursiverade varning-
en i cirkulär nr 2524 fäste de uppenbarligen icke något avseende.

I mitten av maj 1947 erhöll Rasmusson, enligt egen uppgift, tillstånd att bygga hus för ytterligare 400 höns. Sommaren 1947 ansökte han om ökad fodertilldelning. Med hänsyn till vissa förhållanden ansåg sig då livsmedelskommissionen kunna öka tilldelningen att avse 150 vuxna höns. I skrivelse till Rasmusson den 15 juli 1947 meddelade livsmedelskommissionen, att högre tilldelning ej var att påräkna. I november ansökte Rasmusson hos Kungl. Maj:t om tilldelning för 400 eller åtminstone 300 höns. Genom beslut den 19 december 1947 uppdrog Kungl. Maj:t åt livsmedelskommissionen att tilldela Rasmusson foder för ett till 200 höjt antal vuxna fjäderfän. I mars 1948 begärde Rasmusson hos chefen för jordbruksdepartementet en ökning av tilldelningen till 300 höns. Framställningen föranledde ingen åtgärd.

Den 5 april 1950 ingav Rasmusson en framställning till Kungl. Maj:t med begäran om utredning rörande livsmedelskommissionens handläggning av hans ansökningar om tilldelning av hönsfoder ävensom ersättning för de förluster, som makarna Rasmusson åsamkats genom livsmedelskommissionens åtgärder. Livsmedelskommissionen yttrade sig i ärendet den 16 maj 1950. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 25 augusti samma år föranledde framställningen icke någon vidare åtgärd.

I skrivelse den 22 maj 1950 klagade Rasmusson hos riksdagens justitieombudsman över att livsmedelskommissionen vägrat begärd tilldelning av foder för ett hönseri. Sedan livsmedelskommissionen lämnat begärda upplysningar till JO, fann JO genom beslut den 12 september 1950 framställningen icke föranleda någon åtgärd.

Sommaren 1951 uttog Rasmussons maka stämning på statens jordbruksnämnd, vari krävdes skadestånd med något över 84 000 kronor för de förluster, hon åsamkats på grund av livsmedelskommissionens vägran att lämna tilldelning av begärda foderkvantiteter. Stockholms rådhusrätt ogillade käromålet. Samma öde rönt Rasmussons talan hos Svea hovrätt. Rasmussons begäran att få fullfölja målet hos Högsta domstolen avslogs.

Den omständigheten, att vederbörande kristidsnämnd tillstyrkte Rasmussons ansökan om fodertilldelning och underströk det önskvärda i att sökanden bereddes möjlighet att genom hönsrerirörelse försörja sig, är i och för sig icke något anmärkningsvärt. Såsom förut framhållits, tillstyrkte de lokala krisorganen i regel ansökningar av förevarande slag — ibland måhända för att minska riskerna att sökanden eljest skulle behöva vända sig till kommunen för erhållande av försörjningsbidrag.

Livsmedelskommissionen tilldelade Rasmusson så mycket foder, som med hänsyn till de föreliggande omständigheterna och de allmänna bestämmelserna var möjligt. Genom en serie av uppvaktningar och överklaganden, genom de lokala organens välvilliga tolkning av gällande bestämmelser m. fl. omständigheter erhöll han i själva verket större fodertilldelning än som enligt de av livsmedelskommissionen tillämpade reglerna skulle ha utgått.

Det måste med hänsyn till dåvarande foderförsörjningsförhållanden och de då gällande fodertilldelningsbestämmelserna ävensom till de besked, som Rasmusson erhöll från de ansvariga myndigheterna, få anses ha varit särdeles oförsiktigt av honom att i den omfattning, som skett, investera medel i byggnader och inventarier för hönsrerirörelse. Den omständigheten, att

Rasmusson erhöll tillstånd att bygga hus för sina fjäderfän, kan härvid icke tillmätas någon betydelse. Rasmusson borde givetvis ha förvissat sig angående sina möjligheter att få fodertilldelning, innan han utnyttjade byggnadstillstånden. För dessas tillkomst har livsmedelskommissionen icke medverkat.

Beträffande de av arbetsmarknadskommissionen lämnade byggnadstillstånden bör framhållas, att det torde ha varit omöjligt för arbetsmarknadskommissionen att i varje särskilt fall då byggnadstillstånd begärdes undersöka, i vad mån ransoneringsbestämmelser av olika slag skulle komma att begränsa sökandens möjligheter att utnyttja tillståndet. En sådan undersökning skulle exempelvis, när det gällde en ansökan att få uppföra en konserverfabrik, ha fått omfatta, förutom tilldelningen av ransonerade livsmedel, även tilldelningen av bleckplåt för emballage m. m.

I sammanhanget bör även nämnas, att förutsättningarna för Rasmusson att vid hans framskridna ålder och med hans tydligen blygsamma kunskaper i fjäderfäskötsel överhuvud med ekonomisk framgång kunna igångsätta och driva en hönsrerörrelse måste betraktas som små — allra helst som rörelsen avsåg s. k. avelshönseri och denna hade belastats med betydande investeringskostnader. Ett fåtal år efter det Rasmusson startade sin hönsrerörrelse hade f. ö. hönsskötselns ekonomiska betingelser försämrats så pass, att även hönsrerier med låga investeringskostnader och med kunniga ledare fick kämpa med ekonomiska svårigheter.

Många näringsidkare fick under kristiden till följd av importbegränsningar och olika slag av konsumtions- och användningsregleringar helt utan egen förskyllan finna sig i förlustbringande inskränkningar i sin näringsutövning. Makarna Rasmusson däremot har igångsatt sin rörelse samt engagerat egna och upplånade medel i rörelsen trots de tydliga varningar, som gällande tilldelningsbestämmelser utgjorde. De har vidare fortsatt att utbygga sin rörelse trots de restriktiva tilldelningsbeslut, som livsmedelskommissionen och i sista hand Kungl. Maj:t meddelat. Enligt jordbruksnämndens mening kan icke några billighetsskäl åberopas för utbetalande av statlig ersättning till makarna Rasmusson för de förluster, de härigenom ådragit sig.

Statskontoret har i sitt yttrande, dagtecknat den 6 mars 1956, upplyst att ämbetsverket under hand beretts tillfälle att taga del av statens jordbruksnämnds yttrande över motionen och därigenom erhållit en mera fullständig bild av de omständigheter, som medfört ekonomiska förluster för makarna Rasmusson. Under hänvisning till sagda yttrande har statskontoret framhållit, att ämbetsverket icke kunnat finna skäl föreligga för ett tillmötesgående av motionen.

Arbetsmarknadsstyrelsen har i sitt den 9 mars 1956 dagtecknade yttrande avstyrkt bifall till motionen. Därvid har styrelsen anfört i huvudsak följande.

Emma Rasmusson ansökte år 1947 om tillstånd att på en henne tillhörig fastighet i Romelanda socken uppföra ett hönshus för en beräknad byggnadskostnad av cirka 25 000 kronor. Härav utgjorde cirka 4 500 kronor arbetslöner. Om byggnadens konstruktion uppgavs, att den skulle uppföras medelst betonghålsten och betonggolv samt yttervägar och takkonstruktion av trä. Golvytan var avsedd att bli 174,35 kvadratmeter.

Ansökningen inkom till arbetsförmedlingen i Uddevalla den 17 april 1947, varifrån den översändes till länsarbetsnämnden. Sedan denna tillstyrkt an-

sökningen, bifölls densamma av arbetsmarknadskommissionen, som den 16 maj 1947 meddelade byggnadstillstånd »för nybyggnad av höns hus». Förutom sökanden erhöll statens industrikommission och länsarbetsnämnden meddelande om beslutet.

Vid arbetsmarknadskommissionens handläggning av byggnadstillstånds-ärendet ägde samråd med andra centrala myndigheter icke rum. Härutinnan liksom i andra avseenden handlades ärendet i samma ordning som ärenden av liknande art vid tiden för beslutets meddelande. Någon föreskrift för arbetsmarknadskommissionen att inhämta yttrande från andra myndigheter i ärenden av ifrågavarande slag fanns icke vare sig i författningarna om byggnadstillstånd eller i instruktionen för arbetsmarknadskommissionen. Någon felaktighet eller försummelse vid handläggningen av ärendet har veterligen icke förekommit. Det har ej heller av motionären gjorts gällande, att så skulle ha varit förhållandet.

Någon rätt till skadestånd torde icke kunna grundas på att viss åtgärd, vidtagen enligt ett av en myndighet meddelat tillstånd, icke lett till avsedd båtnad för den som erhållit tillståndet, till följd av att annat tillstånd, vilket erfordras för den vidtagna åtgärdens ekonomiska utnyttjande, icke erhålles. Såsom motionären antyder har vid prövning, företagen i olika instanser, även blivit konstaterat, att de anspråk på gottgörelse, som Emma Rasmusson och hennes make framställt, saknar rättslig grund.

I motionen hemställas, att riksdagen av billighetsskäl måtte bevilja John Rasmusson och hans maka en ersättning för lidna förluster. Enligt motionärens uppfattning är det icke tillfredsställande, att ett statligt organ lämnar byggnadstillstånd för en rörelse, som på grund av ett annat organs beslut icke kan drivas.

Vad beträffar de angivna billighetsskalen vill arbetsmarknadsstyrelsen anföra följande.

När makarna Rasmusson under de första månaderna år 1946 började sin hönsrer rörelse, rådde en markant knapphet på foder för höns, och fodermedelsransonering var införd. Detta förhållande hade livsmedelskommissionen bl. a. i december 1945 och i februari 1946 genom cirkulär låtit bekantgöra för allmänheten. Därvid hade särskilt framhållits, att fodertilldelning för nystartade företag skulle komma att beviljas endast i undantagsfall. Makarna Rasmusson bör på detta sätt ha erhållit kännedom om dessa restriktioner men även därigenom, att av dem ingivna ansökningar om fodertilldelning blivit beviljade endast i ringa omfattning. Sålunda hade makarna Rasmusson i mars 1946 ansökt om tilldelning av foder för 500 kycklingar, medan livsmedelskommissionen enligt beslut i samma månad beviljade tilldelning för uppfödning av allenast 70 unghöns.

I maj, juni, juli och augusti 1946 ingav makarna Rasmusson till livsmedelskommissionen upprepade ansökningar om fodertilldelning. Med hänsyn till deras åtgärder i detta avseende synes de rimligen ha bort inse, att det byggnadstillstånd, som de sedermera i april 1947 sökte hos arbetsmarknadskommissionen och som i följande månad blev dem beviljat, icke kunde berättiga jämväl till hönsfodertilldelning.

Icke heller har byggnadstillståndets formulering kunnat inge sökandena en felaktig uppfattning om tillståndets innebörd.

Slutligen må även erinras om den av motionären uppgivna omständigheten, att John Rasmusson »gick igenom en kurs i fjäderfäskötsel» innan han började ägna sig åt hönsrer verksamheten, ävenom »skaffade sig facklitteratur, praktiserade någon tid vid ett större hönseri och planlade företaget under sakkunnig rådgivning». Bland de erfarenheter, som Rasmusson sålunda förvärvade, bör rimligen även ha ingått kännedom om rådande

knapphet på fodermedel och de därav betingade restriktionerna, enligt vilka för fodertilldelning alltid krävdes tillstånd av livsmedelskommissionen eller något av dess underlydande organ.

Utskottet. Det i motionen väckta förslaget avser, att riksdagen av billighetsskäl skall bevilja J. Rasmusson och hans maka en särskild ersättning med 10 000 kronor för ekonomiska förluster, som åsamkats makarna i samband med en av dem bedriven hönserirörelse i Romelanda socken, Göteborgs och Bohus län. Förlusterna har enligt motionären föranletts av att rörelsen, som startats våren 1946, på grund av restriktiv fodertilldelning från statens livsmedelskommissions sida icke kunnat drivas i beräknad omfattning med resultat att makarna Rasmusson i november 1949 nödgats gå i konkurs. I motionen har vidare framhållits, att J. Rasmusson, som numera är 75 år gammal, under trycket av dessa svårigheter blivit sjuk, och att det enligt läkarutlåtande kan hållas för »mycket sannolikt» att de psykiska påfrestandena bidragit till att utlösa sjukdomen.

Såsom påpekats i motionen föreligger icke någon rättslig förpliktelse för statsmakterna att lämna makarna Rasmusson någon gottgörelse av statsmedel. Vid sådant förhållande torde av principiella skäl och med hänsyn även till blivande konsekvenser dylik gottgörelse kunna övervägas endast, därest särskilda omständigheter föreligger. Emellertid har utskottet — även med beaktande av de i förevarande fall påvisade ömmande omständigheterna — vid sin prövning av ärendet icke funnit sig kunna tillstyrka någon åtgärd i motionens syfte.

Utskottet hemställer sålunda,

att motionen II: 611 icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 19 april 1956

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Tjällgren, Anderberg, Lage Svedberg, Nord, Bertil Andersson, Hansson*, Eskilsson, Bror Nilsson, Mossberger och Kristiansson; samt

från andra kammaren: herrar Gustafson i Dädesjö, Johnsson i Kastanjegården, Jacobson i Vilhelmina, Antby, Jonsson i Strömsund*, fru Eriksson i Hallstahammar, herrar Svensson i Ljungskile*, Lindström*, Eliasson* och Adolfsson*.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar *Nord*, *Antby* och *Svensson* i Ljungskile, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka motionen II: 611 samt att därför andra stycket av utskottets utlåtande på s. 6 och utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»Såsom påpekats i motionen föreligger icke någon rättslig förpliktelse för statsmakterna att lämna makarna Rasmusson någon gottgörelse av statsmedel. Emellertid anser utskottet, att billighetsskäl kan anföras för ett bifall till motionen. Med hänsyn till omständigheterna i det föreliggande fallet synes ett dylikt beslut knappast behöva få några mera vittgående konsekvenser. Utskottet är därför berett föreslå, att ersättningen utbetalas med omfördälda belopp, 10 000 kronor. Medlen härför torde lämpligen böra anvisas ur det under nionde huvudtiteln för budgetåret 1955/56 uppförda reservationsanslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Utskottet hemställer sålunda,

att riksdagen må, med bifall till motionen II: 611 medgiva, att Kungl. Maj:t må från det under nionde huvudtiteln för budgetåret 1955/56 uppförda reservationsanslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område till J. Rasmusson och hans maka utbetala ett belopp av 10 000 kronor.»